

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Після ознайомлення з новинами, які подаються інформаційними агентствами Російської Федерації, складається враження, що над світом нависла загроза агресії нового нацизму і фашизму. Епіцентром неофашизму і неонацизму називається Київ, а єдиної опорою світового масштабу протидії такій агресії залишається Москва. Російська пропаганда продовжує використовувати як форми, так і сенси радянської пропаганди півстолітньої давнини не лише для внутрішнього споживання, але й у Європі та світі, переконуючи, що сучасна війна проти України – це не агресія проти сусідньої суверенної держави, а продовження боротьби проти фашистів, які загрожують світові.

Росія фактично монополізувала перемогу у Другій світовій війні, оскільки, на думку російського керівництва, ця перемога є карт-бланшем на даному етапі – «ми не можемо бути агресорами, бо ми звільнили світ від Гітлера». Місце головного антифашиста сьогодні зайняв Путін, а ті, хто не згоден з російською політикою, а це українці, проголошені фашистами чи їхніми посібниками. Успішність оновленої новітніми засобами впливу на суспільну думку, хоча й старої за суттю пропаганди полягає в оперті на стереотипи і міфи, які формувалися та підтримувалися тоталітарним радянським режимом впродовж десятиліть. Пам'ять про Другу світову війну, про «Велику перемогу» була центральною у повоєнній радянській ідеології. «Велика перемога» подавалася як підтвердження правильності обраного комуністичним керівництвом курсу, могутності та нездоланності радянської влади. Вона легітимізувала владу, надала їй необхідного героїчного ореолу, стала реабілітацією радянської влади за вчинені нею жажливі злочини, перетворила почуття страху до Сталіна у почуття подяки до особи, яка «врятувала» світ від нацизму і фашизму. За межами СРСР вона сприяла становленню прорадянських настроїв у світі після Другої світової війни. Ще однією місією «Великої перемоги» є тінізація поразки СРСР у «холодній війні», спроба забути її разом з роками «ельцинської демократії». Це важливе завдання для влади, яка орієнтується на минуле «країни, з якою всі рахувалися».

Реанімація концепції «Великої перемоги» є лише одним з елементів сучасної політики Росії, суттю якої є відновлення впливу на пострадянському просторі. Отже, міфи про війну в Росії виконують не просто певну гуманітарну функцію, але й розглядаються як важливий інструмент відновлення геополітичного впливу Росії.

УДК 94 (477)

Лозовий В., д. істор. н., проф.

Національний інститут стратегічних досліджень, Україна

«РУСКІЙ МІР» ЯК ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ)

Lozovyi V., Dr, Prof.

«RUSSIAN PEACE» AS AN IDEOLOGY AND PRACTICE OF THE WAR AGAINST UKRAINE (IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES)

На початку XXI ст. кремлівська верхівка проголосила курс на зміцнення влади та посилення впливу російської держави на міжнародній арені. Потреба повернення Росією статусу наддержави, яка повинна брати участь у формуванні основ світопорядку, пояснюється існуванням окремої «великої російської цивілізації». Російська цивілізація – це держава разом з «руським міром», під яким розуміється мережа людей і спільнот за межами Російської Федерації, так чи інакше включених у російський культурний та мовний простір. Його основою є сакральне поняття «Свята

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

Русь» і пов'язана з ним етнокультурна спільність східнослов'янських народів: росіян, українців і білорусів [1]. Тобто, «Рускій мір» (РМ) у вузькому розумінні – це російськомовна діаспора, соціокультурними потребами якої мають опікуватися відповідні державні органи влади РФ та громадські організації створені під патронатом держави. У широкому розумінні РМ – це комплекс політичних та культурологічних ідей, за допомогою яких втілюється експансія РФ, передусім, в Україну. Оскільки, за твердженнями московських політиків та пропагандистів, у концепт «Святої Русі» іманентно входить період християнізації Русі, яка йшла з Києва – це слугує ідеологічному обґрунтуванню «історичної детермінації» належності України «руському міру».

«Рускій мір» – це вищий ступінь етатизму та авторитаризму, коли інтереси влади та її лідера ставляться вище інтересів громадянського суспільства, а ідеалом стає вірність і безоглядне служіння державі. Це й політична ідеологія, в якій демократичні норми суспільного життя подаються як імпортовані Заходом, і відповідна політична практика, заснована на нехтуванні громадянськими правами і свободами та широкому використанні репресій проти незгодних. Також РМ – це воєнна доктрина, яка допускає агресивні дії проти суверенних держав.

«Рускій мір» займає чільне місце у стратегії «відродження Росії» після розпаду СРСР (який визначається В.Путіним як геополітична катастрофа) та її реваншу на пострадянському просторі. Ця стратегія також включає такі базові засади: 1) «розділеність російського народу» і його право на возз'єднання; 2) «штучність» нових державних кордонів (вважається найбільшою історичною поразкою та загрозою безпеці Росії); 3) необхідність захисту співвітчизників, у тому числі силовими методами. Претензії на статус великої держави спонукали російське керівництво сформулювати та втілювати великий наднаціональний проект «збирання земель» – Євразійський союз.

Успіх політики відновлення статусу «наддержави» неможливий без населення і ресурсів України. Боротьба за геополітичний вектор розвитку України ведеться в контексті ідеологічного обґрунтування цивілізаційного вибору Євросоюз або Євразійський союз. Аргументація кожної із сторін своєї позиції фактами з історії, соціокультурними прикладами, зумовлює пропагандистсько-історичну війну.

У заявах провідника «руського міра» В.Путіна не лише заперечується законність сучасних кордонів України, але й її існування як суверенної держави [2]. Окупацію Криму, агресією проти України Росія ясно дає зрозуміти світу, що саме історичні прецеденти, події історії є легітимізуючим чинником її воєнно-політичних кроків.

Кремль стверджує, що «Україна не належить до Європи» і різко виступає проти політики співпраці ЄС та України, мотивуючи це тим, що ЄС не лише впритул підступає до кордонів Росії, а й втручається в сферу історичних територій Російської імперії та російських геополітичних інтересів. Це виводить міжнародно-політичні аспекти наступу РМ на Україну на пріоритетне місце.

Тому проблему українського шляху в Європу Кремль секьюритизував, тобто перевів її у розряд найважливіших для виживання російської нації і держави. Масові протести та зміна влади у Києві у 2014 р. були інтерпретовані Москвою як державний переворот, інспірований Заходом на території, яка історично та цивілізаційно повинна входити в зону виключного впливу Росії. Оскільки в Україні живуть мільйони російських людей, Росія повинна стати на їх захист, адже вона є гарантом безпеки «руського міра» [3].

Розпочавши війну проти України, Кремль намагається досягнути своїх політичних цілей не лише за допомогою звичайної збройної сили, але також через «широке використання дезінформації». Війна в Україні – це яскравий приклад втілення у практику зазначеної концепції, коли масово використовувалися дезінформаційні

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

диверсії, фейки, симулякри тощо. Крім України, особливо насичено кремлівські пропагандисти працюють у європейському інформаційному просторі. Кремлівські меседжі стверджують, що Москва не агресор, а лише захищає російську меншину в Україні та російськомовних українців від агресивних правих націоналістів.

Спотворюючи реальність, російські політики звинувачують саме ЄС у зростанні напруги, стверджуючи що нібито європейці з їх вимогою жорсткого вибору між співпрацею з Європою та Росією спровокували події в Україні. Тому втілення ідеології «руського міра», яка є одним з інструментів зовнішньої політики російської держави, чинить дестабілізуючий вплив як на стан міжнародної системи в цілому, так і на характер міждержавних відносин у Європі.

Мета російського уряду щодо недопущення наближення України до ЄС через збройне втручання не досягнута. Навпаки, війна, нав'язана Кремлем, посилила антиросійські настрої, західну орієнтацію країни та згуртованість української нації.

Війна в Україні і градус супутнього їй протистояння між ЄС і Росією є безпрецедентними для європейської східної політики і вже кардинально змінили її спрямованість і тональність. Однак, ситуація ускладнюється тим, що у самому ЄС відбуваються неоднозначні процеси. Окремі європейські праві сили солідаризуються з «руським міром», оскільки Кремлем декларується, що цей «мір» базується на засадах консерватизму та дотримання традиційних цінностей. Відтак, ангажовані Москвою праві кола Європи намагаються загальмувати просування України у напрямку євроатлантичної інтеграції.

Отже, «Руский мір» використовується Москвою як знаряддя воєнної агресії, інформаційно-пропагандистських атак проти України, засіб нівеляції української ідентичності, інструмент внутрішньо та зовнішньополітичного впливу. Після Революції гідності (вагомою складовою якої була вимога європейського вектору розвитку України), з початком війни у 2014 р. та її поширенням у 2022 р., активізувався наступ «руського міра» і набув нової якості трансформуючись з декларованої політики «мякої сили», у політику жорсткого військово-політичного протистояння.

Зараз мова йде не просто про експансію «руського міра» на територію України, його війну проти Української держави та її курсу на інтеграцію в Європу, а й формування нового типу міждержавних відносин. Становище України, зупинка наступу «руського міра» може суттєво вплинути на геополітичний баланс сил протягом ХХІ століття. Існування та посилення Української держави стає важливим чинником протистояння агресії Кремля та стабільності Європи.

Література

1. Шангіна Л. «Русский мир» для України: російський і руський світи / Людмила Шангіна // Національна безпека і оборона. – № 4-5. – 2012. – С. 91.
2. Путін В. Про історичну єдність росіян та українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremlin.ru>
3. Песков: Путин является гарантом безопасности русского мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ng.ru/news/459954.html>.

УДК 340

Потіха О., канд.істор.н.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Дубровська В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ВІЙНИ

Potikha O., PhD